

References

1. Harkavenko R.V. Obshchaia teoryia otnosheniya obshchestva s pryrodoy u hlobalnaia ekolohiya // Fylosofskye problemy hlobalnoi ekolohyy.-1987.-№8.-S.34.
2. Korchak Ya. Yak liubyty dytynu / Yanush Korchak.- K.: Klub simeinoho dozvillia, 2016.- S.73.
3. Lylyan Dzh. Kats Cheho my dostyhly na sehodniashnyi den? Analiz sovremennykh obrazovatelnykh prohramm dlia detei mladsheho vozrasta [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: <https://cyberleninka.ru/article/n/chego-my-dostigli-na-segodnyashniy-den-analiz-sovremennykh-obrazovatelnykh-programm-dlya-detey-mladshego-vozrasta.pdf>.
4. Louv Richard. Last Child In the Woods [Love Richard, Ostatnie dziecko lasu. Jak uchronic nasze dzieci przed zespotem deficytu natury (2014), Grupa Wydawnicza Relacja Sp. Zo.].
5. Liublinska H.O. Dytiacha psykhohiia: navch. posibnyk dlia studentiv pedah.institutiv / H.O.Liublinska.- K.: Vyshcha shkola, 1974.- s.42.
6. Sukhomlynskyi V.O. Sertse viddaiu ditiam; Pavlyska serednia shkola; Tvory dlia ditei.- 3kn.: Sukhomlynskyi V.O. Vybrani tvory: V 5t.- K., 1977.- T.3.- S.7-42.
7. Frene S. Formuvannia osobystosti dytyny / S.Frene. Yzbrannye pedahohycheskye sochyneniya / Pod red. B.L.Vulfsona.- M., 1990.-S.186-197.

Одержано статтю: 8.02.2018

Прийнято до друку: 23.02.2018

УДК:378:373.2/.3.091.12-057(497.2):81'243

DOI: 10.15330/esu.12.25-30

Ольга Лобода,

старший викладач, Київський університет
імені Бориса Грінченка (Київ, Україна)

Olga Loboda,

Senior lecture, KyivBorys
Grinchenko University (Kyiv, Ukraine)
o.loboda@kubg.edu.ua

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У РЕСПУБЛІЦІ БОЛГАРІЯ

THE SYSTEM OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS TRAINING IN THE REPUBLIC OF BULGARIA

У статті окреслено структуру системи освіти у Республіці Болгарія, організацію навчання іноземних мов і англійської зокрема. Визначено деякі аспекти мовної політики та її впливу на розвиток сучасної іноземної освіти Болгарії. Висвітлено особливості системи професійної підготовки педагогів іноземної мови у Болгарії. Схарактеризовано роль Британської Ради в підготовці вчителів іноземних мов. Представлено основні компетентнісні характеристики сучасного європейського вчителя іноземних мов та компоненти початкової шкільної освіти.

Ключові слова: англійська мова; Британська Рада, дошкільний вік; іноземна мова; компетентнісні характеристики; молодший шкільний вік; позитивний досвід; професійна підготовка; Республіка Болгарія; система підготовки педагогів.

The article outlines the structure of the education system in the Republic of Bulgaria, the organization of teaching foreign languages and English in particular. It identifies the main aspects of language policy and its influence on the development of modern foreign language education of Bulgaria. It highlights the peculiarities of the system of professional training of foreign language teachers in Bulgaria. It presents the role of the British Council in the preparation of foreign language teachers, the main competency characteristics of the modern European teacher of foreign languages and components of elementary school education.

Key words: competency characteristics; English; foreign language; preschool age; primary school age; positive experience; professional training; Republic of Bulgaria; system of teacher training; The British Council.

Актуальність. На етапі інтеграції України до європейського освітнього простору значно активізується інтерес до глибокого вивчення, аналізу та критичного осмислення досвіду підготовки педагогів у європейських країнах, зокрема підготовки учителів іноземних мов, здатних забезпечити оволодіння учнями іноземними мовами та гармонійного входження у полікультурний освітній простір. Якісне володіння іноземними мовами дозволить майбутнім педагогам не тільки успішно здійснювати пошук необхідної інформації, а й реалізовувати свою професійну мобільність завдяки міжкультурному спілкуванню. Особливий інтерес у даному аспекті викликають країни Балканської групи, зокрема Республіка Болгарія, країна, що не так давно приєдналася до Європейського Союзу і в недалекому минулому мала багато спільних рис з Україною, але з нашої точки зору – ще недостатньо вивчена.

Аналіз наукових досліджень. Проблему ранньої іншомовної освіти відображено у наукових працях українських, російських та західноєвропейських дослідників у галузі педагогіки і лінгводидактики, серед них: Н. Басай, С. Браун, Н. Гальскова, О. Котенко, Р. Мартинова, З. Никитенко, В. Папіжук, В. Плахотник, Л. Пуховська, Р. Роман, М. Тадеєва та ін.

Дуже цінний фактичний матеріал стосовно організації навчання іноземних мов в школах Болгарії напрацьований у Федерації національних інститутів мов [6], а також у відділі мовної політики Європейського Союзу [5, с. 42] та в Європейському центрі сучасних мов. Питанням аналізу мовної політики та її впливу на розвиток сучасної іншомовної освіти займався болгарський вчений А. Пачев [2], С. Герджикова здійснила компаративний аналіз вивчення англійської мови в початкових школах кількох міст Болгарії [7, с. 28–40]. У статті Р. Фей та Л. Давчевої розглядаються проблеми інтеркультурного навчання в болгарських школах, які реалізуються в праці іншомовної освіти [4], [6, с. 182].

Метою статті є окреслення характерних особливостей системи професійної підготовки педагогів іноземної мови у Болгарії та виокремлення позитивного досвіду організації навчання іноземних мов, зокрема англійської, дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Структура системи освіти у Республіці Болгарія складається з таких рівнів: дошкільна освіта; шкільна освіта; вища освіта. Дошкільна освіта охоплює дітей віком від 3 до 6-7 років. Відвідування дошкільних закладів не є обов'язковим, проте контролюється місцевим самоврядуванням. Шкільне навчання – обов'язкове. Охоплює дітей віком від 6-7 років до 16 років. Основна освіта охоплює ранній шкільний рівень і пізній основний. Освіта у старших класах: загальні школи (загальноосвітні школи), де навчання триває 3-4 роки; загальні школи (спеціалізовані школи), де навчання триває 4-5 років; професійні школи. Акт про вищу освіту Республіки Болгарія, підписаний в 1995 році, чітко визначає структуру освітнього процесу і роль держави в процесі зміни складу дисциплін. За допомогою застосування єдиних державних вимог до всіх дисциплін, держава регулює кількість і тип обов'язкових освітніх дисциплін, кількість навчальних годин, а також вимог для академічного звання і кількості викладацького персоналу для викладання визначених спеціальностей. На всіх рівнях освіти вивчається іноземна мова. У багатьох болгарських університетах відкриті педагогічні факульте-

ти. У Софійському університеті відкрито два педагогічні факультети, на одному з яких навчається близько 4 тис. студентів. За кількістю студентів цей факультет поступається лише юридичному, на якому навчається більша кількість студентів. Крім того, два крупні університети повністю спеціалізуються на підготовці вчителів [5].

У цій красивій балканській країні можна отримати якісну освіту, а завдяки тому, що Болгарія входить у Євросоюз, диплом буде визнаватися по всій Європі. Один із істотних “бонусів” – студенти отримують дозвіл на проживання на період навчання, а це відкриває можливості для отримання різних освітніх грантів, доступних для жителів ЄС [5].

Також підготовкою вчителів іноземних мов займаються Британська Рада, Інститут Гете, Французький культурний центр разом із Міністерством освіти та науки Болгарії. Основна програма Британської Ради – це “Train the trainer”, проект, який встановлює мережу вчительських тренерів по всій країні [6, с. 185].

У численних документах ЄС і РЄ підкреслюється важливість раннього навчання мови. На дошкільному етапі 14 з 24 проаналізованих країн/регіонів надають додаткову підтримку у вивченні державної мови всім дітям за рахунок державного фінансування. Упровадження іноземних мов на цьому етапі пропонується в 7 країнах/регіонах, а саме: Боснії і Герцоговині, Країні Басків, Болгарії, Каталонії, Естонії, Іспанії та Україні. Проте зазвичай навчання частково або повністю фінансується батьками/опікунами. Найчастіше пропонуються такі мови, як англійська, французька та німецька. У багатьох випадках одна із цих мов є обов’язковим предметом для вивчення всіма учнями [1, с. 9].

Щодо організації підготовки вчителів іноземних мов, слід вказати, що європейські країни в цілому здійснюють підготовку вчителів з 30 іноземних мов, однак кількість мов, учителів з яких готують у різних країнах сильно варіюється. У всіх європейських країнах ведуть підготовку вчителів англійської, французької, німецької. Найбільш широкий вибір щодо іноземних мов для вивчення при підготовці учителів іноземних мов пропонується в Австрії, Болгарії, Чехії, Фінляндії та Франції [3, с. 123].

Низка країн/регіонів вживає активних заходів для збільшення кількості вчителів/мовників. Країна Басків, Данія, Естонія та Швейцарія намагаються поповнити ряди вчителів державної мови. Болгарія, Данія, Англія, Фрисландія, Угорщина, Литва й Україна додатково працевлаштовують учителів іноземних мов [1, с. 10].

Моніторинг мовних навичок відбувається за допомогою стандартизованого інструментарію в 10 країнах/регіонах, а на місцевому рівні – в 12 країнах/регіонах. Лише в Австрії моніторинг не здійснюється. Хоча багато країн, безсумнівно, спираються на Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти (CEFR) для розроблення своїх навчальних програм, лише 7 країн/регіонів повідомляють про послідовне і систематичне використання інструментарію Загальноєвропейських Рекомендацій для оцінювання рівня, якого мають досягти учні. Такими країнами є: Болгарія, Естонія, Франція, Румунія, Шотландія, Іспанія та Швейцарія [1, с. 35].

У навчальних програмах та в офіційних документах, що стосуються повної зайнятості, Угорщини, Польщі, Фінляндії та Болгарії не має переліку вивчення конкретних іноземних мов. Проте, забезпечення іноземних мов у навчальному плані є основою для розгляду питання про мовне різноманіття в освіті.

Загалом у більшості випадків вивчення англійської мови починається з початкової освіти, а другої мови в середній школі [2, с. 35–38].

Протягом 1998/99 навчального року Новий Болгарський університет організував програму підвищення кваліфікації для викладачів початкових шкіл, щоб

вони мали змогу стати дипломованими викладачами іноземних мов в початкових школах. Крім мовного курсу(840 годин), програма включала методологічний курс, наприклад: “Методика викладання іноземної мови молодшим школярам” (60 годин), “Аналіз та створення навчально-методичних комплексів” (15 годин), “Оцінювання та тестування” (15 годин), “Інформаційні технології” (15 годин). Програма забезпечувала 15 годин спостереження та аналізу уроку іноземної мови і 60 годин практики викладання. Через велику зацікавленість вчителів такі програми працюють по всій країні. Вони тіснопов’язані з двома підготовчими програмами, запропонованими в Новому Болгарському університеті, такими як “Педагогіка викладання іноземних мов та початкова і дошкільна педагогіка” та “Іноземна мова в початковій школі і дитячому садочку” [3, с. 192–194]. Програми перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів іноземних мов сприяють поліпшенню мовної компетенції і розвивають професійні якості вчителів [6, с. 185–186].

Якість підготовки педагогів займає чинне місце у Європейській політиці. Так, до професії педагога, вчителя пред’являються особливі вимоги, серед яких: партнерські відносини між вищим навчальним закладом, школою, суспільством та іншими зацікавленими сторонами; навчання впродовж життя тощо [4, с. 259–260].

У багатьох країнах розроблено національні кваліфікаційні вимоги до тих, хто здобувають кваліфікацію учителя (Велика Британія, Болгарія) Фахівці зазначають, що, хоча визначення кваліфікаційних вимог слугує гарантією забезпечення якості та статусу вчителів у суспільстві, утім це є й певною перешкодою для їх мобільності, оскільки ускладнює підтвердження вчительської кваліфікації в деяких країнах, особливо там, де вчителям надано статус держаних службовців [3, с. 124].

Студенти вивчають курси з історії, літератури, культури країни, мова якої вивчається. обов’язковим компонентом мовної підготовки студентів є вивчення граматики іноземної мови. Курси лінгвістики, соціолінгвістики, психолінгвістики також складають зміст підготовки майбутніх учителів. В усіх країнах студенти отримують підготовку з методики викладання іноземної мови – термін і обсяг такої підготовки варіюються, але проведене європейськими фахівцями вивчення засвідчило, що такі курси сфокусовані на підготовку до навчання, у центрі якого знаходиться дитина (learner-centred approach), та на реалізацію комунікативного підходу у навчанні мов. У ряді країн студентів залучають до проведення дослідницької роботи з методики викладання. Утім вивчення, що проводяться у межах ЄС свідчать, що не всі викладачі мов з університетською освітою мають достатню підготовку з дидактики (general teaching) та методики викладання іноземних мов (language teaching) [3, с. 124].

Тадеєва М. стверджує, що:

- обов’язковим компонентом початкової шкільної освіти є навчання іноземних мов, основною метою якого вважається необхідність ознайомлення молодших школярів в аспекті всебічного розвитку з мовами та культурами інших країн і народів; для успішного вивчення іноземної мови увиразнюється потреба розроблення програми у вигляді навчання-гри та реалізації системи спеціальної підготовки вчителів – іноземників для роботи з молодшими школярами;
- перед початковою школою поставлено завдання закласти в процесі навчання іноземних мов умови для формування у дітей здібностей до міжкультурного спілкування;
- ефективним продовженням початкової іншомовної освіти визначено укладання у середніх школах програм з іноземних мов;

- для підвищення ефективності початкової іншомовної освіти необхідним є використання нових технологій навчання та проведення детальної експертизи навчальних планів та програм шляхом аналізу досягнень та проблем, властивих для попередніх років;
- вчителі, які викладають іноземні мови у початковій школі, повинні відзначатися сформованістю на однаково високому рівні компетентності у педагогіці та методиці початкового навчання й у методиці навчання іноземних мов [7, с. 19].

У дослідженні Тадеєвої М. сформульовано основні компетентнісні характеристики сучасного європейського вчителя іноземних мов та виокремлено ряд завдань для їхнього удосконалення, що включають:

- підготовку вчителя іноземних мов варто спрямовувати на його майбутню професійну діяльність – формування міжкультурної компетенції школярів;
- до навчальних планів підготовки вчителя іноземних мов у межах фахової компетентності необхідно вводити обов'язковий предмет “оволодіння мовою” (language acquisition), дискурс і соціолінгвістику;
- під час підготовки вчителя варто підсилити засвоєння іноземної мови за професійним спрямуванням, ділової іноземної мови та формування кроскультурної компетенції [7, с. 24].

Висновок. Перспективи подальших досліджень. Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що Республіка Болгарія робить впевнені кроки щодо модернізації усіх ланок системи іншомовної освіти, намагається проводити послідовну політику щодо багатомовності, дотримується Загальноєвропейських Рекомендацій мовної освіти, пошуку ефективних шляхів залучення дітей, учнів, студентів до вивчення іноземних мов. Значна увага Міністерства освіти і науки Болгарії приділяється підготовці та перепідготовці висококваліфікованих педагогів, вчителів іноземних мов, залучаючи до своєї діяльності Британську Раду, Інститут Гете, Французький культурний центр.

Подальшої наукової розробки потребує вивчення методичних систем, які притаманні дошкільній та початковій іншомовній освіті у Республіці Болгарія та зміст підготовки учителів іноземних мов для дошкільної та початкової ланок освіти.

Література

1. Багатомовна Європа: тенденції у політиці і практиці мультилінгвізму в Європі. – К. : Ленвіт, 2012. – 168 с.
2. Key Data on Teaching Languages in School in Europe. Eurydice. Belgium, 2005. – 109p.[Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/eurydice///Key_data_languages_EN.pdf.
3. Кузнецова О. Ю. Організація і зміст підготовки викладачів іноземних мов у країнах Європейського Союзу. [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12505/1/Kuznecova_123-126.pdf.
4. Marco Snoek, Anja Swennen & Marcel van der Klink (2011): The quality of teacher educators in the European policy debate: actions and measures to improve the professionalism of teacher educators, *Professional Development in Education*, 37:5, 651-664 с. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://dspace.ou.nl/bitstream/1820/4412/6/Snoek%20Swennen%20Van%20der%20Klink%202011.pdf>doi.org/10.1080/19415257.2011.616095.
5. Освіта в Болгарії. [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0_%D0%B2_%D0%91%D0%BE%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%97.
6. Тадеєва М.І. Сучасний досвід іншомовної шкільної освіти в Болгарії: Наукові записки Тернопільського педагогічного університету ім. В. Гнатюка/ М. Тадеєва, Серія : педагогіка. – Тернопіль : ТПУ, 2010. – №3. – С. 181-188.

7. Тадеєва М. І. Сучасні тенденції розвитку шкільної іншомовної освіти в країнах – членах ради Європи (порівняльний аналіз), автореф. дис... докт. пед. наук: спец.13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки”/ М. Тадеєва Луганськ, 2011, 40 с.

References

1. Baghatomovna Jevropa: tendenciji u polityci i praktyci muljtylinghvizmu v Jevropi (2012), Lenvit,168с.
2. Key Data on Teaching Languages in School in Europe (2005). Eurydice. Belgium, 109. [Elektronnyj resurs].– Rezhym dostupu: http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/eurydice///Key_data_languages_EN.pdf
3. Kuznecova O. Orghanizacija i zmist pidghotovky vykladachiv inozemnykh mov u krajinakh Jevropejskogho Sojuzu. [Organization and content of foreign language teachers training in the European Union countries.] [Elektronnyj resurs].– Rezhym dostupu: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12505/1/Kuznecova_123-126.pdf
4. Marco Snoek, Anja Swennen & Marcel van der Klink (2011): The quality of teacher educators in the European policy debate: actions and measures to improve the professionalism of teacher educators, Professional Development in Education, 37:5, 651-664 s. [Elektronnyj resurs].– Rezhym dostupu: <https://dspace.ou.nl/bitstream/1820/4412/6/Snoek%20Swennen%20Van%20der%20Klink%202011.pdf> doi.org/10.1080/19415257.2011.616095.
5. Osvita v Bolgariji. [Education in Bulgaria] [Elektronnyj resurs].– Rezhym dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0_%D0%B2_%D0%91%D0%BE%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%97
6. Tadejeva M. Suchasni dosvid inshomovnoi shkilnoi osvity v Bolharii [Modern experience of foreign language school teaching in Bulgaria]. Naukovi zapysky/ M Tadejeva – Seriiia : Pedahohika. – 2010. №3.
7. Tadejeva M. Suchasni tendenciji rozvytku shkilnoji inshomovnoji osvity v krajinakh – chlenakh rady Jevropy (porivnjajlnyj analiz) [Contemporary trends in the development of school foreign education in the member countries of the Council of Europe (comparative analysis)], extended abstract of Doctor’s thesis spec.13.00.01 “Zaghaljna pedaghoghika ta istorija pedaghoghiky” / M Tadejeva –Lughansjk, 2011, 40 s.

Одержано статтю: 5.02.2018

Прийнято до друку: 20.02.2018

УДК: 37.014.5 : 37.013.42 : 369.223.41/.46+
159.922.73(477)“XIX”
DOI: 10.15330/esu.12.30-36

Людмила Романовська,

доктор педагогічних наук, професор,

Хмельницького національного університету
(Хмельницький, Україна)

Liudmyla Romanovska

Doctor of pedagogic sciences, Professor,
Khmelnitsky National University (Khmelnitsky,
Ukraine)

lroman@online.ua

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МАТЕРИНСТВА Й ДИТИНСТВА В УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.

STATE POLICY IN THE FIELD OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL SUPPORT OF MATERNITY AND CHILDHOOD IN UKRAINE IN THE FIRST HALF OF THE 20-TH CENTURY

У статті проаналізовано напрями формування та реалізації державної політики у сфері соціально-педагогічної підтримки материнства й дитинства в Україні у першій половині ХХ ст.